

Ohjelma:

Johdanto: Totuuden toisinajattelu 12.1

Matka hulluuteen ti 19.1

Hulluuden totuus ti 26.1

Kirjallinen avaruus ja äärellisyyden
rakenne ti 2.2

Ihmisen kuolema 9.2

Taistelu ja ruumis 16.2

Elämän hallinta ti 3.3

Totuus sukupuolesta ja seksistä ti 9.3

Haluihmisen etiikka ti 16.3

Rohkeus totuuteen ti 23.3

Kymmenen luentoa Foucault'sta

Tiistaisin 12.1-23.3.2021

Luento 3

Hulluuden totuus

Viittaukset luentoihin:

Koivusalo Markku: Michel Foucault ja toisin ajattelu.

Luennot: Helsinki, TO 2021, 1 (luentonumero), 1
(dianumero)

Markku Koivusalo

Valtio-opin dosentti. Helsingin yliopisto.

<https://markkukoivusalo.org/>

Toiminnanjohtaja & vapaa tutkija Hietsun Akatemia

<http://www.hietsunpaviljonki.fi/hietsunakatemia>

Kirjoitukset Foucault'sta

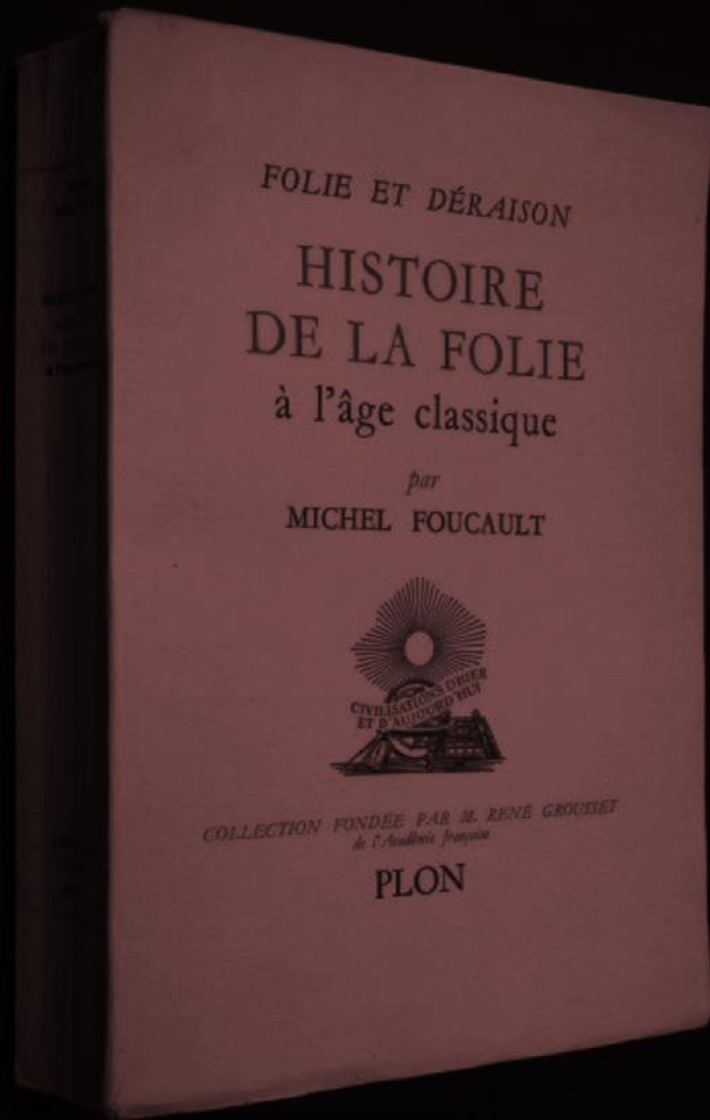
<https://markkukoivusalo.org/thinkers/foucault/>

Kokemuksen politiikka. Michel Foucault'n ajattelujärjestelmä. Tutkijaliitto 2012.

https://markkukoivusalo.org/publications/pe_mfst/

Luentodiat: <https://markkukoivusalo.org/teaching/lcourses/foucault-etaluento/>

Hulluus ja järjettömyys 1961

Hulluus ja järjettömyys. Hulluuden historia klassisella ajalla.

- Foucault'n 934 sivuinen väitöskirja 1961.
- Folie et déraison: Histoire de la folie à l'âge classique, Paris: Plon, 1961, 1964

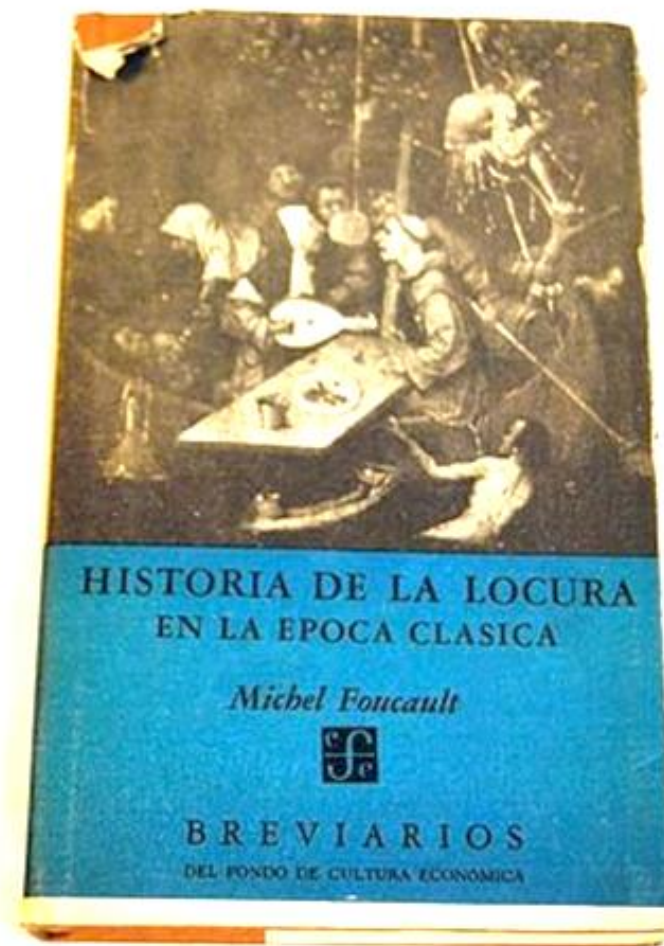
Lyhennetty pokkariversio 1964

- Histoire de la folie à l'âge classique, Paris: Union générale d'éditions 10/18, 1964.

Hulluuden historia klassisella ajalla 1972

- Histoire de la folie à l'âge classique, suivi de Mon corps, ce papier, ce feu et La folie, l'absence d'œuvre, Paris: Gallimard, 1972, 1974, jne.
- Uusi esipuhe ja kaksi liitettä:
- Ruumini, tämä paperi, tämä tuli.
- Hulluus, teoksen puuttuminen

Käännöksiä

Ei käännetty suomeksi

Storia della follia nell'età classica 1963 (italiaksi)

Historia de la locura en la época clásica 1967 (espanjaksi)

Wahnsinn und Gesellschaft. Eine Geschichte des Wahns im Zeitalter der Vernunft. 1969. Hulluus ja yhteiskunta. Hulluuden historia järjen aikakaudella. (saksaksi)

Vansinnets historia under den klassiska epoken 1973 (ruotsiksi)

Geschiedenis van de waanzin in de zeventiende en achttiende eeuw 1975 (hollanniksi)

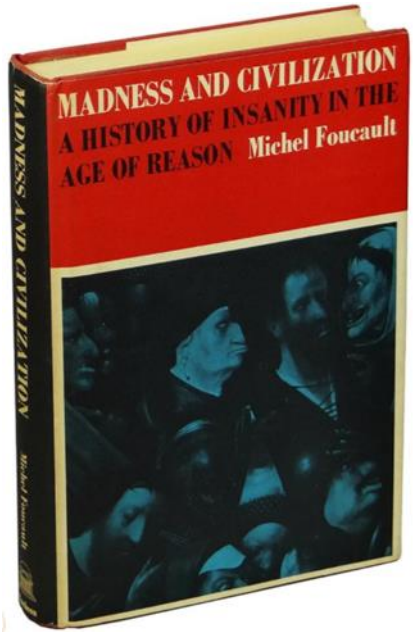
狂気の歴史 1975 (japaniksi)

История безумия в классическую эпоху 1997 (venäjäksi)

瘋癲与文明 2005 (kiinaksi)

Galskabens historie 2003 (tanskaksi)

Hullus ja arutus: hullumeelsuse ajalugu klassikalisel ajastul 2006 (eestiksi)

Englanniksi 1965 lyhennelmä, 2006

Hulluus ja sivilisaatio. Mielenvikaisuuden historia järjen ajalla 1965

Madness and Civilization: A History of Insanity in the Age of Reason. Pantheon New York, 1965.

Richard Howardin käännös populaarimmaksi lyhennetystä pokkariversiosta

Vaikuttanut vahvasti kirjasta käytyyn anglosaksiseen keskusteluun

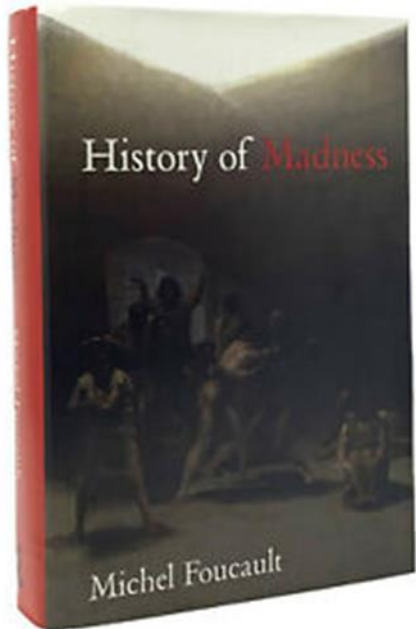
Syytettiin puutteista. Toki myös niitäkin. Käännöksestä syntyneet virhetulkinnat

Hulluuden historia 2006

History of Madness. Routledge, London 2006.

Jean Khalfan toimittama ja Jonathan Murphyn kanssa kääntämä kriittinen laitos

Markkinointiin Foucault'n tuntemattomana kirjana

Eri vastaanotot ja luennat

Akateeminen luenta osana ranskalaista epistemologista tieteenhistoria perinnettä ja samalla aikakauden ranskalaista filosofiaa.

Teoksen ensimmäinen vastaanotto Ranskassa

Ei poliittista tai yhteiskunnallista vaikutusta

Ennemmin filosofis-kirjallinen vaikutus

Tiedon ja kirjallisuuden alueelta politiikan alueelle

1960-luvun lopussa yhdistyy yleiseen laitostamista ja kontrollointia kritisoivaan poliittiseen liikehdintään

Lopulta 1968 uuteen yhteiskunnallisen mikrovallan kritiikkiin

Foucault itse alkaa käsitellä uudestaan psykiatrian historiaa vallan näkökulmasta 70-luvun alun luennoilla

Hulluuden historian toinen osa. Ei koskaan valmistunut.

Luennot psykiatrisesta vallasta 1973.

Asylums

Essays on the social situation of mental patients and other inmates

ERVING GOFFMAN

Sosiologinen laitoskritiikki 1961

Erving Goffman (1922-1982) kanadalainen sosiologi

Ihmisten vuorovaikutus - kokemukset mielisairaalaista

Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates. New York, Doubleday 1961

Totaaliset laitokset

”Totaalinen laitos voidaan määritellä asuin- ja työskentelypaikaksi, jossa suuri joukko samankaltaisia yksilöitä, on suljettu pois laajemmasta yhteiskunnasta huomattavaksi ajaksi viettäen yhdessä suljettua ja formaalisti hallinnoitua elämänvaihetta.”

Vankilat, mielisairaalat, lastenkodit, vanhusten hoitokodit

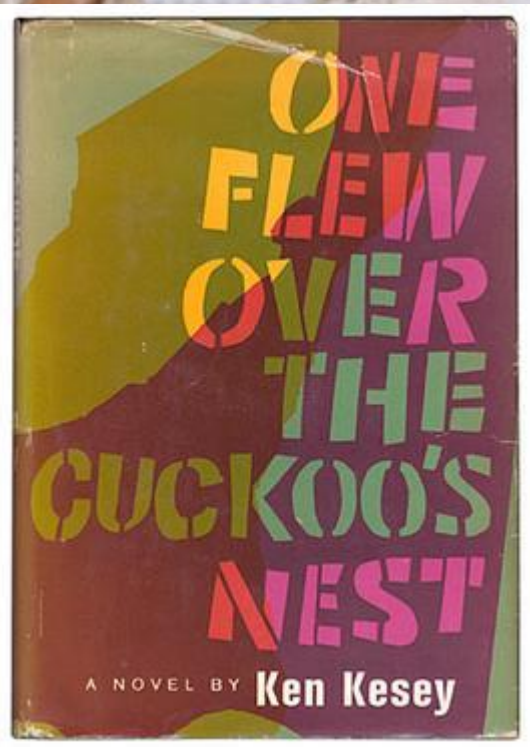
Minuuden riistäjät: Tutkielma totaalisista laitoksista. Suomennos Auli Tarkka & Riitta Suominen. Helsinki: Marraskuun liike, 1969.

Marraskuun liike mm. Ilkka Taipale, Claes Andersson ja Klaus Mäkelä.

Foucault Goffmaniin vasta 70-luvulla.

Ero: Goffman valta suljetuissa laitoksissa, Foucault vallan yhteiskunnallinen muutos

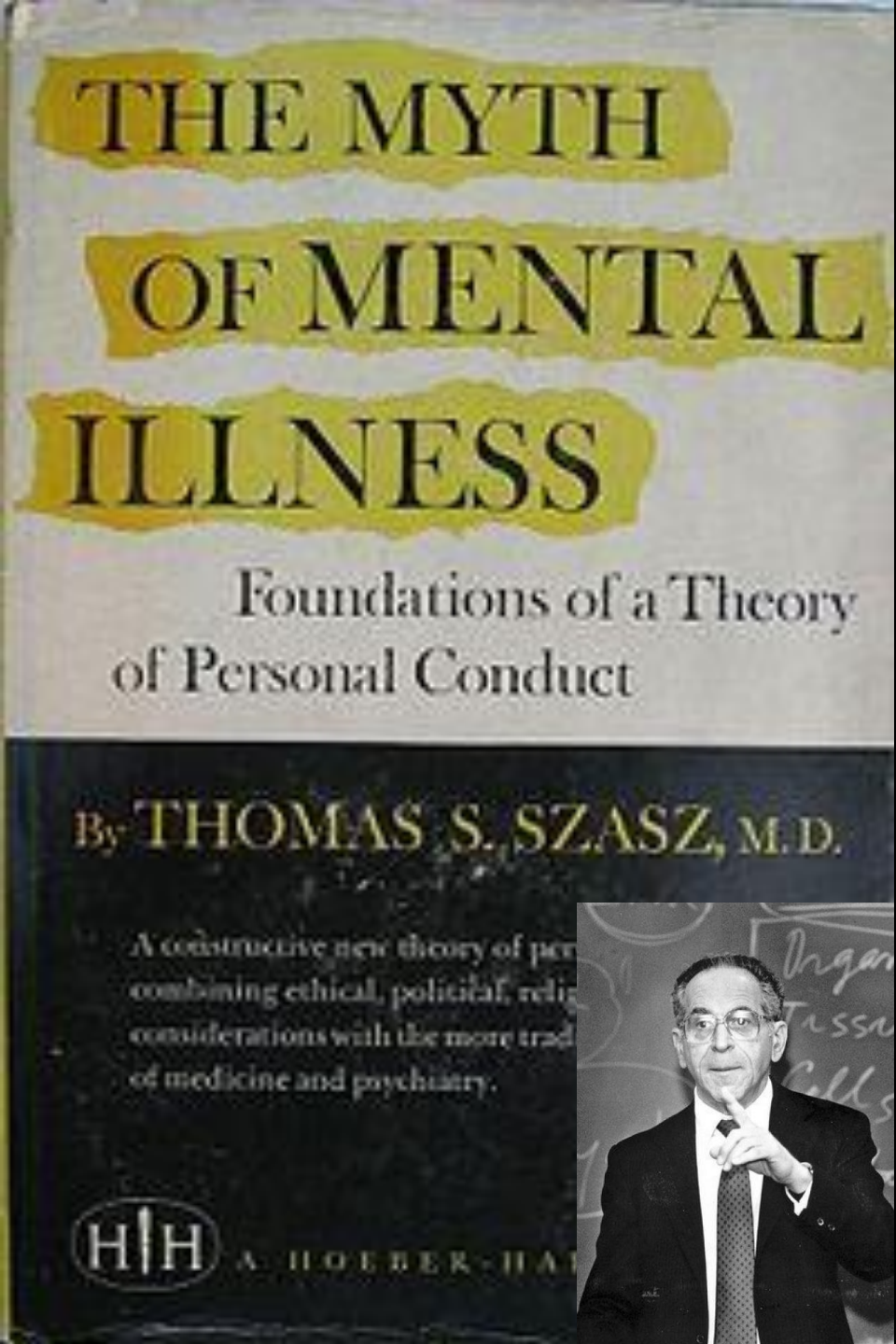
Yksi lensi yli käenpesän 1962

Ken Keseyn, hippiliikkeen gurun, romaani 1962

Miloš Formanin elokuva 1975

Mielisairauden myytti 1961

Koko mielisairauden käsitteen radikaali kyseenlaistaminen

Unkarilais-amerikkalainen psykiatri Thomas Szasz (1920 – 2012)

“Erittäin tärkeä kirja, joka merkitsee todellista vallankumousta”

Karl Popper

Szaszin teesejä:

*“Ankarassa mielessä, tauti tai sairaus voi vaikuttaa ainoastaan ruumiiseen. **Mielen sairautta ei voi olla olemassa.**”*

*“Mielisairaus on **kielikuva**. Mielet voivat olla “sairaita” ainoastaan samassa mielessä kuin vitsit ovat “sairaita” tai talousjärjestelmät ovat “sairaita”*

*“Mielisairaus ei ole jotakin joka henkilöllä on, **vaan jotakin jota hän tekee tai on.**”*

*“Tahdon vastaisille psykiatrisille toimenpiteille ei ole lääketieteellistä, moraalista tai oikeudellista perustetta. Ne ovat **rikoksia ihmiskuntaa vastaan.**”*

Mielisairauden historiallinen konstituutio

*"Minun väitetään sanoneen, ettei hulluutta ole olemassa, vaikka **ongelma on täysin päinvastainen**. Kysymys koski tietoa siitä, miten hulluus sille annetuissa erilaisissa määritelmissä annetulla hetkellä saattoi tulla osaksi institutionalisoitua kenttää, joka konstituoii sen mielen sairautena muiden sairauksien rinnalla."*

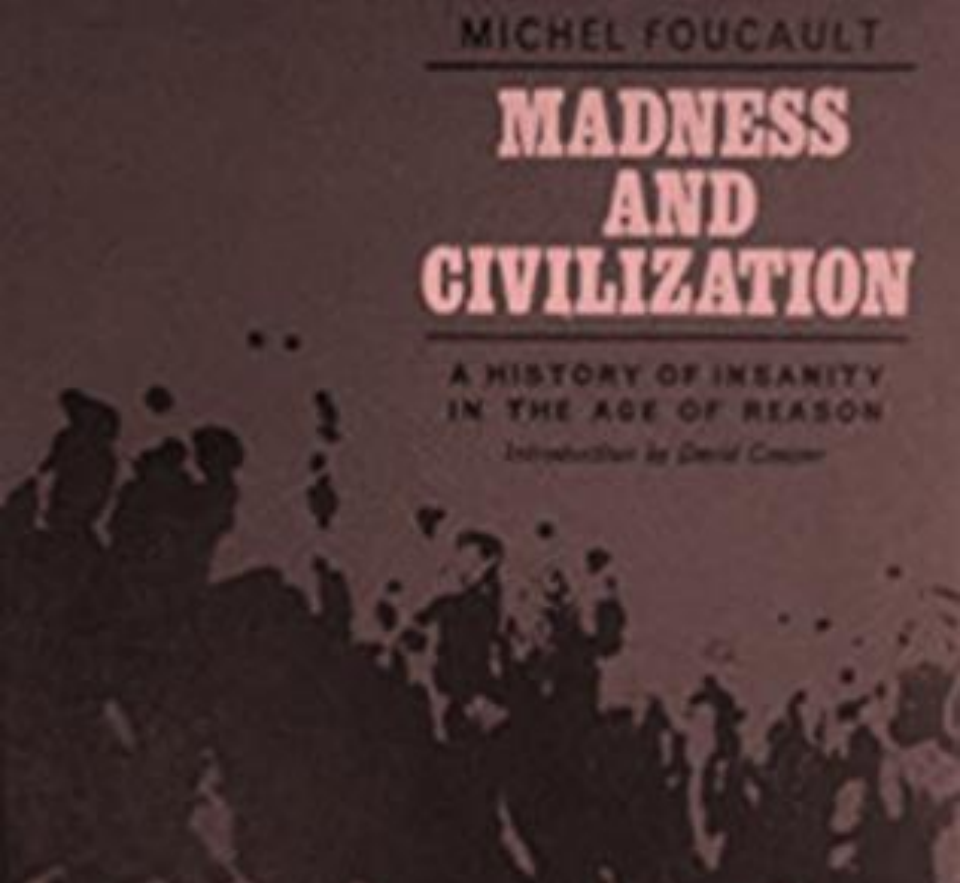
Kysymys mielisairauden historiallisesta olemassaolosta, ehdoista ja konstituutiosta

Taustalla laajempi kokemus hulluudesta

Foucault skeptinen metodi: Olettakaamme ettei universaaleja ole

Kieltäytyminen valmiista universaalista kohteesta, sen sijaan kysymys miten konstituoituu historiallisesti

Ei tarkoita ettei olisi mitään, päinvastoin

Antipsykiatria 1967

David Cooper: Psykiatria ja Anti-Psykiatria. 1967

Lanseeraa antipsykiatria termin vuonna 1967

Cooper ja Laing Ranskassa 1967

Laing, R.D. The Divided Self: An Existential Study in Sanity and Madness 1960

Englannissa lyhennetty Hulluuden historia ilmestyy 1967 juuri R. D. Laingin toimittamassa sarjassa "Tutkimuksia eksistentiaalisesta ja fenomenologiasta"

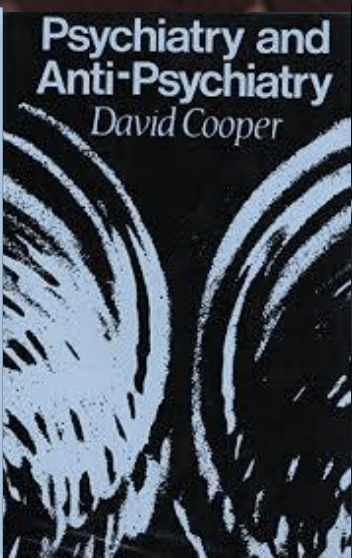
David Cooperin johdannolla.

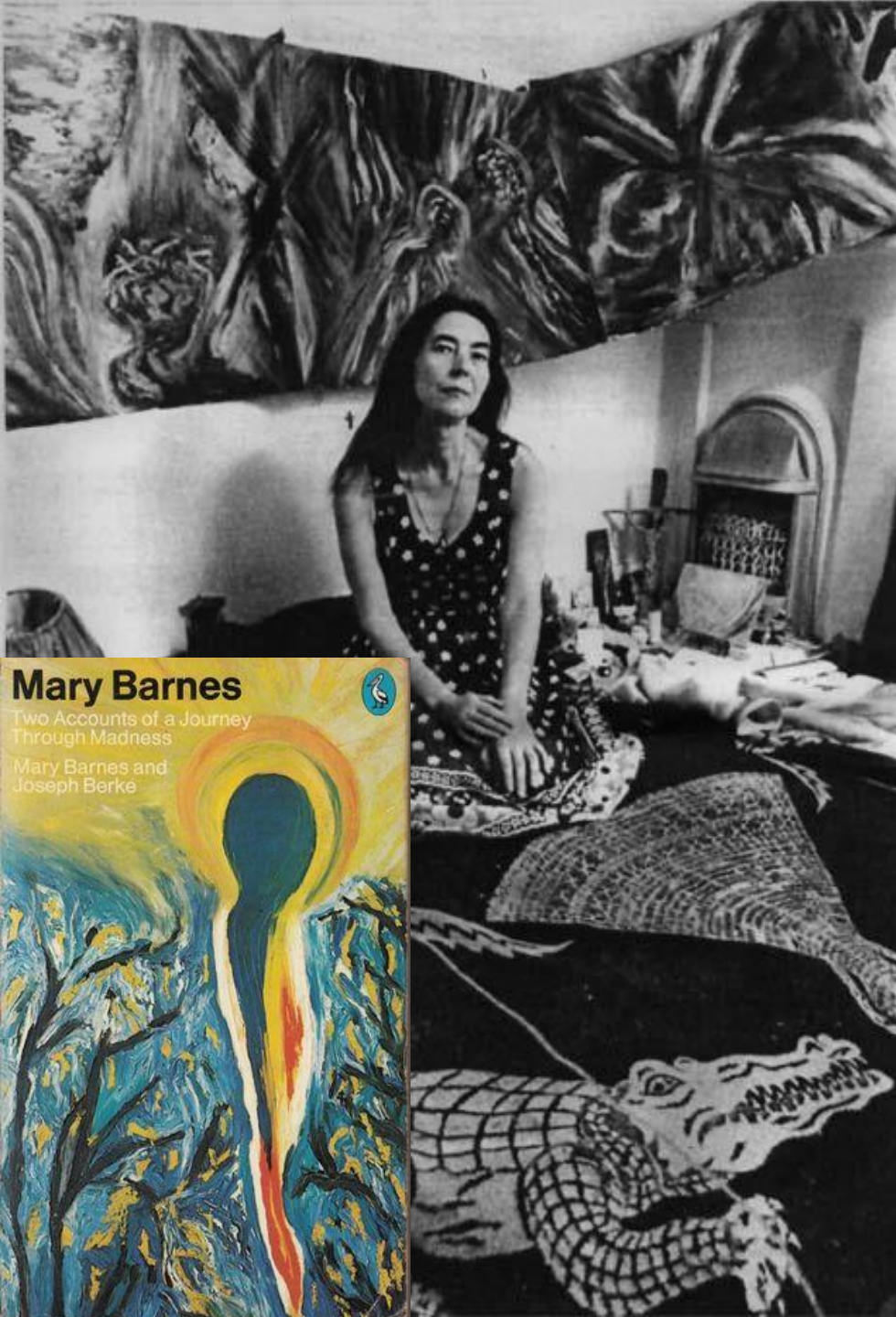
"Hulluudesta on tullut aikamamme eräänlainen kadonnut totuus"

Eri kuin Foucault'n teesi

Foucault itse avoin kirjojensa erilaisille käytölle

Kuitenkin hyvin eri teoreettinen lähtökohta

Kingsley Hall 1965-1970

Laing & Cooper perustamassa Philadelphia Associationia

Kingsley Hall 1965-1970 - radikaali kokeellinen yhteisö

Lopetetaan naapuriston valituksista

Mary Barnes (1923 - 2001) "Hulluuden supertähti"

Skitsofrenia diagnoosin saaneesta sairaanhoitajasta
taitelijaksi

Psykoterapeuttinsa Joseph Berken kanssa kirja matkasta
hulluuteen

Hulluus trippinä

Regressio lapseksi - potilas-terapeutti riippuvuus

Félix Guattarin kritiikki - täysin oidipaaliset valtasuhteet

Foucault: Asettuu protopsykiatrisena vallan näyttämönä

Uusi kokemus

Kirja ei missään nimessä tarkoitettu hyökkäykseksi aikalaispsykiatriaa vastaan.

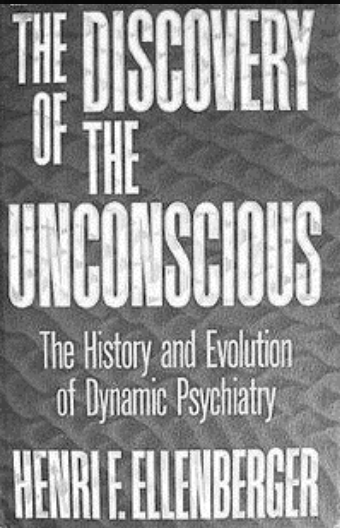
Kun kirjoitti 1958 Puolassa antipsykiatriaa ei ollut Euroopassa olemassa ja itse kirja loppuu 1800-luvun alun tapahtumiin enkä edes aloita analysoimaan kokonaisuudessaan Esquirolin tuotantoa.

Miksi sitten edelleen koetaan hyökkäyksenä?

Koska muodostaa kirjoittajalle, lukijoille ja hyödyntäjille **muutoksen** historiallisessa, teoreettisessa ja myös moraalisessa ja eettisessä **suhteessa hulluuteen, hulluihin, psykiatriseen instituutioon** ja itse psykiatrisen **diskurssin totuuteen**.

Kokemuskirja – kokemuksen muutos koskien tapaa ajatella hulluutta ja mielisairautta

Foucault ei sen enempää pro- kuin antipsykiatrian edustaja, mutta palaa antipsykiatriaan 70-luvun luennoilla osana kysymystä **psykiatrisesta vallasta**, jonka näki olevan keskeinen kysymys antipsykiatrisissa ja myös omissa 70-luvun tutkimuksissaan.

Pitäisikö psykiatrit laitostaa?

1973 konferenssi Montrealissa: Pitäisikö psykiatrit laitostaa?

Henri F. Ellenbergerin kutsusta

"Kutsun antipsykiatriaksi kaikkea mikä kyseenalaistaa psykiatrien aikaisemman roolin vastata totuuden tuottamisesta sairaudesta sairaalatilassa."

Antipsykiatria osana modernin psykiatrian kehitystä siihen kuuluvana

Psykiatrian, sairauden ja totuuden tuottamisen pelissä pyrkii minimoimaan vallan ja totuuden tuottamisen

Psykokirurgia ja psykofarmalogia depsykiatrisaationa

Psykoanalyysi, psykoterapia siirtymänä pois laitostilasta

Varsinainen antipsykiatria - Pyrkimys valtasuhteiden poistamiseen

Laing & Cooper - etnologinen katkos koko länsimaiseen sivilisaatioon

Basaglia and Guattari - poliittinen taistelu yhteiskunnallisesta vallasta

Hysterikot ensimmäisinä antipsykiatrian militantteina

Kyseenalaistavat "hulluuden mestari" Charcotin kyvyn sairauden totuuden tuottajana

Psykofarmalogia

Mielen sairauksien nykyluokitukset

International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD)

WHO:n kansainvälisen tautiluokituksen ICD-10 pääluokka F:
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt

Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM)

American Psychiatric Association eli APAN vuodesta 1952

Nyt menossa DSM-5, 2013

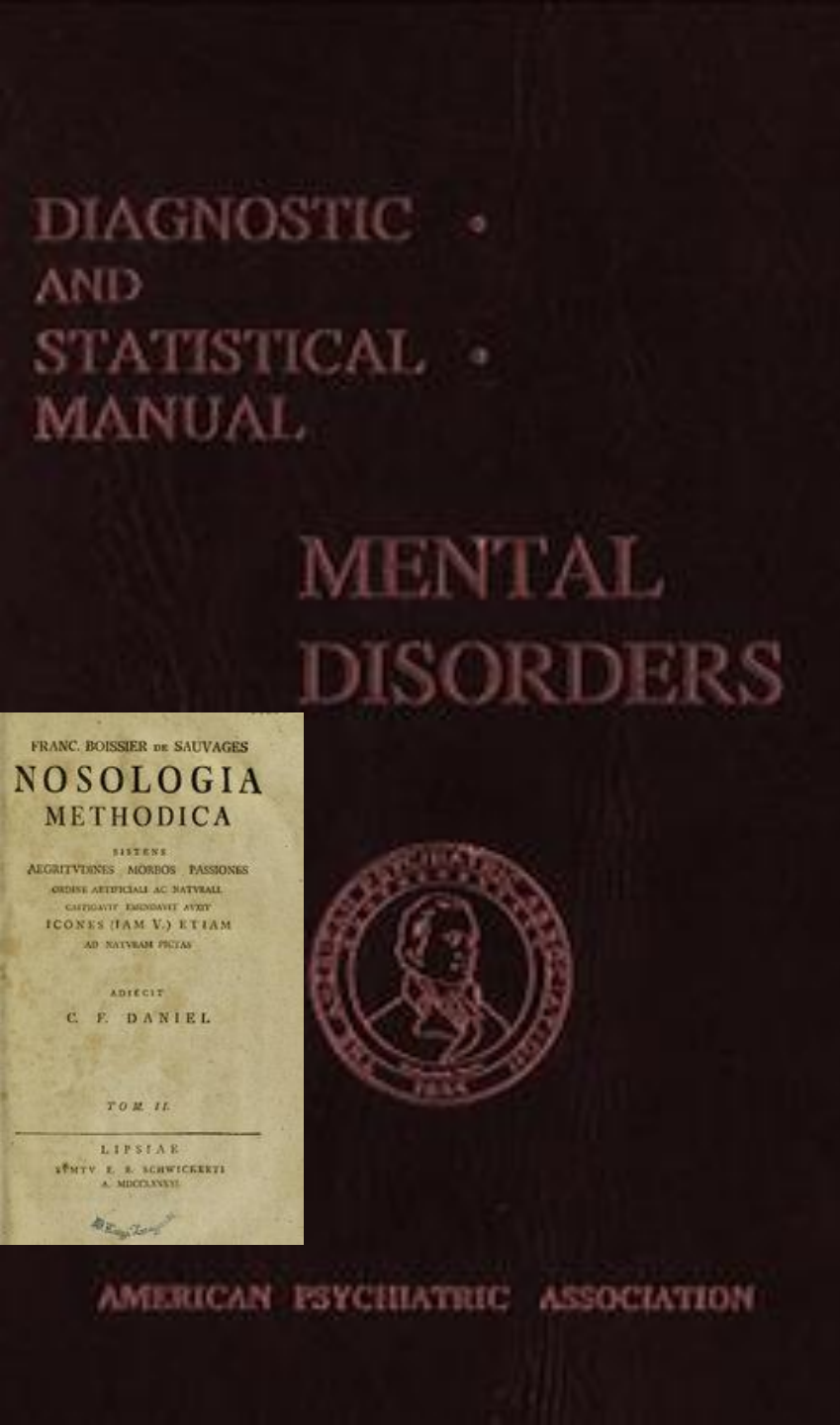
Kritiikki

Medikalisaatio

Lääkeyritysten vaikutusvalta luokituksiin

Kulttuurisidonnaisuus

Kiinnostuksen kohteista addiktioita, surusta masennusta jne.

A SOCIAL HISTORY OF MADNESS

*The Routledge History of
Madness and Mental Health*

Edited by GREG EGHIGIAN

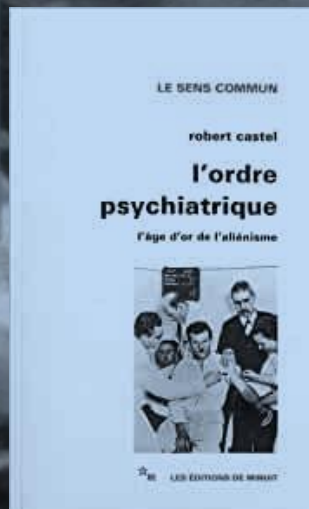
THE ANATOMY OF MADNESS

ESSAYS IN THE HISTORY OF PSYCHIATRY

Volume I
People and Ideas

EDITED BY
W. F. BYNUM, ROY PORTER, AND
MICHAEL SHEPHERD

THE WORLD
THROUGH
THE EYES OF
THE INSANE

ROY PORTER

Uuden tutkimusalan aloitus

Hulluuden historia klassikkona

Aikaisemmin ei varsinaisesti ollut olemassa koko kysymystä

Psykiatrian edistyksen kronologioita

Sittemmin lukuisat historiat - kokonaan uusi tutkimusala

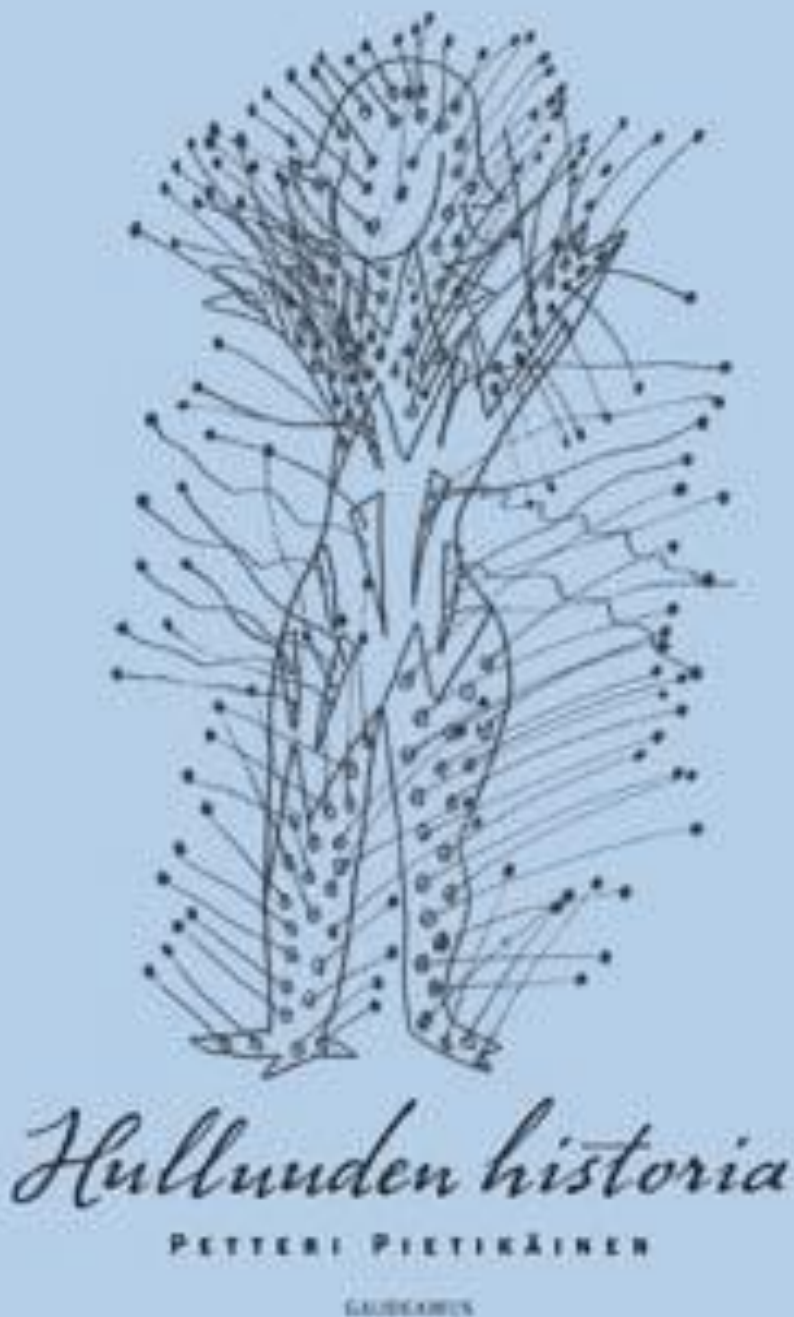
Hulluuden historia epistemologis-filosofinen historia

Filosofiaa, psykologiaa, kirjallisuutta lukeneen ”runollinen” historia

Samalla Foucault’n ensimmäinen astuminen filosofiasta ja tieteenhistoriasta laajemmin myös sosiaalihistorian ja kulttuurihistorian kentälle

Historioitsijoiden kritiikki

Francosentrismi - Anglosentrismi

Hulluuden historia suomeksi

Petteri Pietikäinen: Hulluuden historia. Gaudeamus, 2013.

Oulun yliopiston tieteiden ja aatteiden historian professori

Perinteisempi aatehistoria

Hulluuden medikalisoituminen 1800-luvulla

Hulluuden hoito ja hallinta 1900-luvulla

Puheterapia, psykokirurgia, pillerit

Ideologiakritiikki?

Pietikäisen intressi demedikalisoida hulluutta

Poikkeavan käyttäytymisen kulttuuri- ja tilannesidonaisuus

Taustalla ajatus universaalista biologisesta oikeasta
mielisairaudesta ja kritiikki psyko-kulttuurillista väärää
liikamedikalisaatiota ja epähumaaneja hoitoja vastaan

Hulluuden historia klassisella ajalla

Klassinen suuntaus kulttuurissa

Keskitetyn valtion aika, 1630 alkanut monarkian keskittäminen, Ranskan akatemia 1634

Foucault'lle Positiivista psykiatria edeltänyt 150 vuoden ajanjakso:

"Klassinen aika - Willisistä Pineliin, Racinen Orestesin raivosta Saden Julietteen ja Goyan Kuurojen taloon - kattaa juuri tämän ajanjakson. Hulluuden historiassa kaksi tapahtumaa merkitsevät tätä muutosta ainutkertaisella selkeydellä. Vuonna 1657 perustettu Hôpital général ja köyhien suuri säilöönotto ja 1794 Bicêtren kahleissa olevien vapauttaminen."

"Kun kirjoitin Hulluuden historian ajattelin, että se olisi ensimmäinen kappale tai alku tutkimukselle, joka jatkuisi tähän päivään."

Järjen aikakausi

Hulluus ja järjettömyys (déraison)

Kreikkalaisella logoksella ei ollut vastakohtaa

Järki ja järjettömyys vastakohtapari ominainen länsimaiselle kulttuurille

Järjen historia

Miten ajatella toisin järjen toista?

Kirja toisesta, erosta - ulossulkemisen muodoista.

- *“Kieltämättä alue jossa kysymys on enemmän kulttuurin rajoista kuin sen identiteetistä”*

Hulluus historian mahdollisuusehtona

- *“Tämän tutkimuksen kohde on hulluuden kokemuksen rakenne, joka on kokonaisuudessaan historiaa, mutta jonka tyyssija on sen ulkopuolella”*

Järki ja järjettömyys

- *“Perustavaa on toiminta, joka jakaa hulluuden, ei suinkaan tiede, joka asetetaan kun tämä jako on jo tehty ja rauha palautettu. Se mikä on alkuperäistä on kesuura, joka asettaa etäisyyden järjen ja ei-järjen välille. Juuri tästä pisteestä juontuu järjen tekemä ei-järjen alistaminen, sen totuuden kiristäminen siitä hulluutena, rikoksena, tautina.”*

Ihmisten hulluus

Les hommes sont si nécessairement fous que ce serait être fou par un autre tour de folie de n'être pas fou.

Ihmiset ovat niin auttamattomasti hulluja, että olisi toisenlaisen ilveen/kierron hulluutta olla olematta hullu.

Blaise Pascal: Mietelmiä

Ihmisten järjellisyys

*”Eikö juuri laitostamalle naapurinsa ihminen
varmistu omasta järjellisyydestään”*

Dostojevski: Kirjailijan päiväkirja

Hulluuden eriytymätön kokemus

”Meidän on kirjoitettava historia tuosta *hulluuden toisesta kierrosta* - ilveestä, jossa naapurinsa laitostavan suvereenin järjen eleellä ihmiset kommunikoivat ja tunnistavat toisensa ei-hulluuden armottoman kielen kautta.

Löydettävä tuo *poismanauksen* (conjunction) hetki ennen kuin se vakiintui lopullisesti *totuuden hallinnassa* ja ennen kuin se uudelleen elävöitettiin *protestin lyriikassa*.

Yrittää tavoittaa historiassa hulluuden historian *nollaste*, jossa se oli vielä *eriytymätön kokemus* eikä vielä jakaantunut kokemus itse jaosta.

Kuvata kaareutumisensa alkuperästä tuo “toisenlainen ilve/kierto”, joka eleensä kumminkin puolin saa Järjen ja Hulluuden lankeamaan erilleen tästä lähtien toisilleen ulkoisina asioina, kuuroina kaikelle vastavuoroiselle vaihdolle ikään kuin kuolleina toisilleen.”

Kehitä oikeutettua outouttasi

"Poistan asioista illuusion, jonka ne tuottavat suojellakseen itseään meiltä, ja jätän jäljelle osan, jonka ne suovat meille."

Développez votre étrangeté légitime

- *"Intohimon liikuttamat kumppanit, jotka tuskin mumisevat, menkää sammutetuin lampuin ja tehkää jalokiviä. Uusi mysteeri laulaa luissasi. Kehitä oikeutettua outouttasi."*

Yhteiskunnallinen ulossulkeminen, henkinen sisällyttäminen

”Keskiajan lopussa lepra katosi länsimaailmasta. Yhteisön rajoilla, kaupunkien porteilla, avautui laajoja alueita, jossa paha oli lakannut kummittelemasta, mutta jotka jäivät hedelmättömiksi ja asumattomiksi. Vuosisatoja nämä alueet kuuluisivat epäinhimilliselle. 1300- luvulta 1600-luvulle ne odottavat ja anovat oudoilla loitsuilla uutta pahuuden ruumiillistumaa, toista pelon irvistystä, puhdistuksen ja ulossulkemisen uudistettua magiikkaa.[...] Lepra katoaa, leprasairaat häviävät, ainakin melkein, muistot ja rakenteet säilyvät.”

Seilin saari

Hospitaali

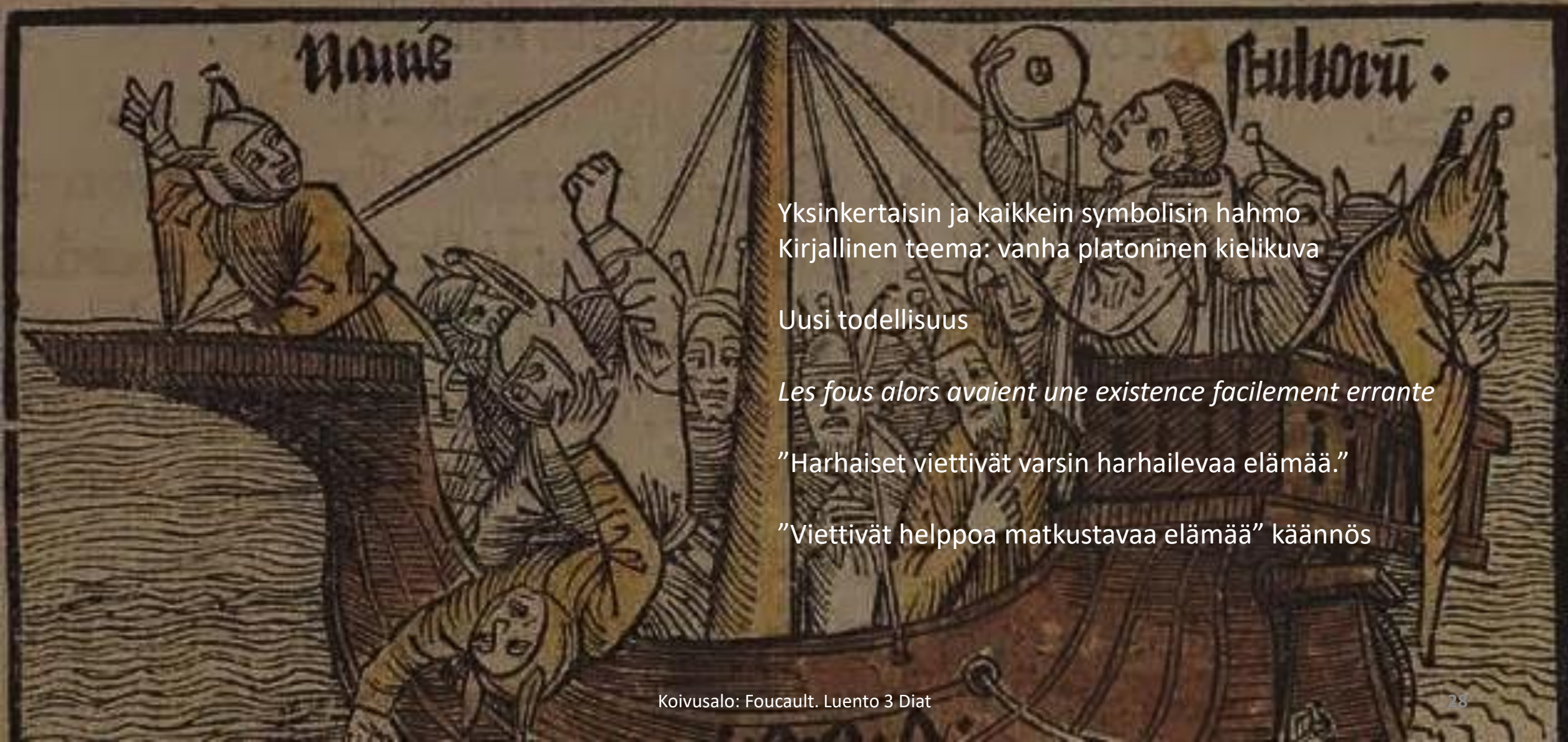
Kustaa II Adolf 15.7.1619 heinäkuuta
käskykirje uuden leprasairaalan
perustamiseksi.

Ensimmäinen maininta houruinhuoneesta
vuodelta 1689.

1889-1962 naisten mielisairaala

Narrien laiva

Stultifera Navis

Yksinkertaisin ja kaikkein symbolisin hahmo
Kirjallinen teema: vanha platoninen kielikuva

Uusi todellisuus

Les fous alors avaient une existence facilement errante

"Harhaiset viettivät varsin harhailevaa elämää."

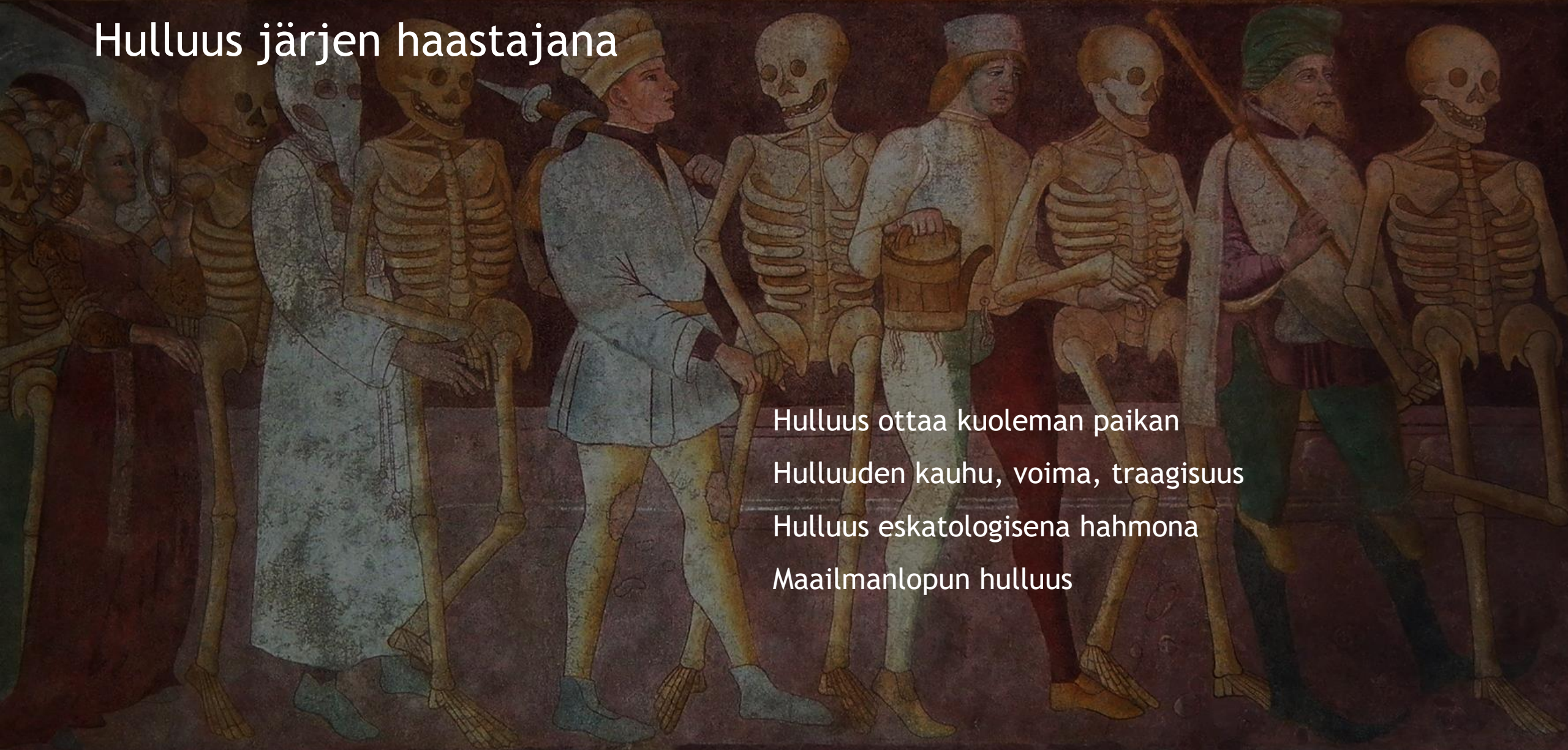
"Viettivät helppoa matkustavaa elämää" käännös

Goottilainen symboliikka

Kosmoksen kangas jossa maa ja taivas, sanat ja kuvat sidottu yhteen uskonnollisen merkityksen langoilla.

Hulluuden uusi kuva yhdistyy tämä symboliikan rappioon - vapauttaa tilan kuvittelukyvyyn ja mielikuvien loputtomalle maailmalle.

Hulluus järjen haastajana

Hulluus ottaa kuoleman paikan

Hulluuden kauhu, voima, traagisuus

Hulluus eskatologisena hahmona

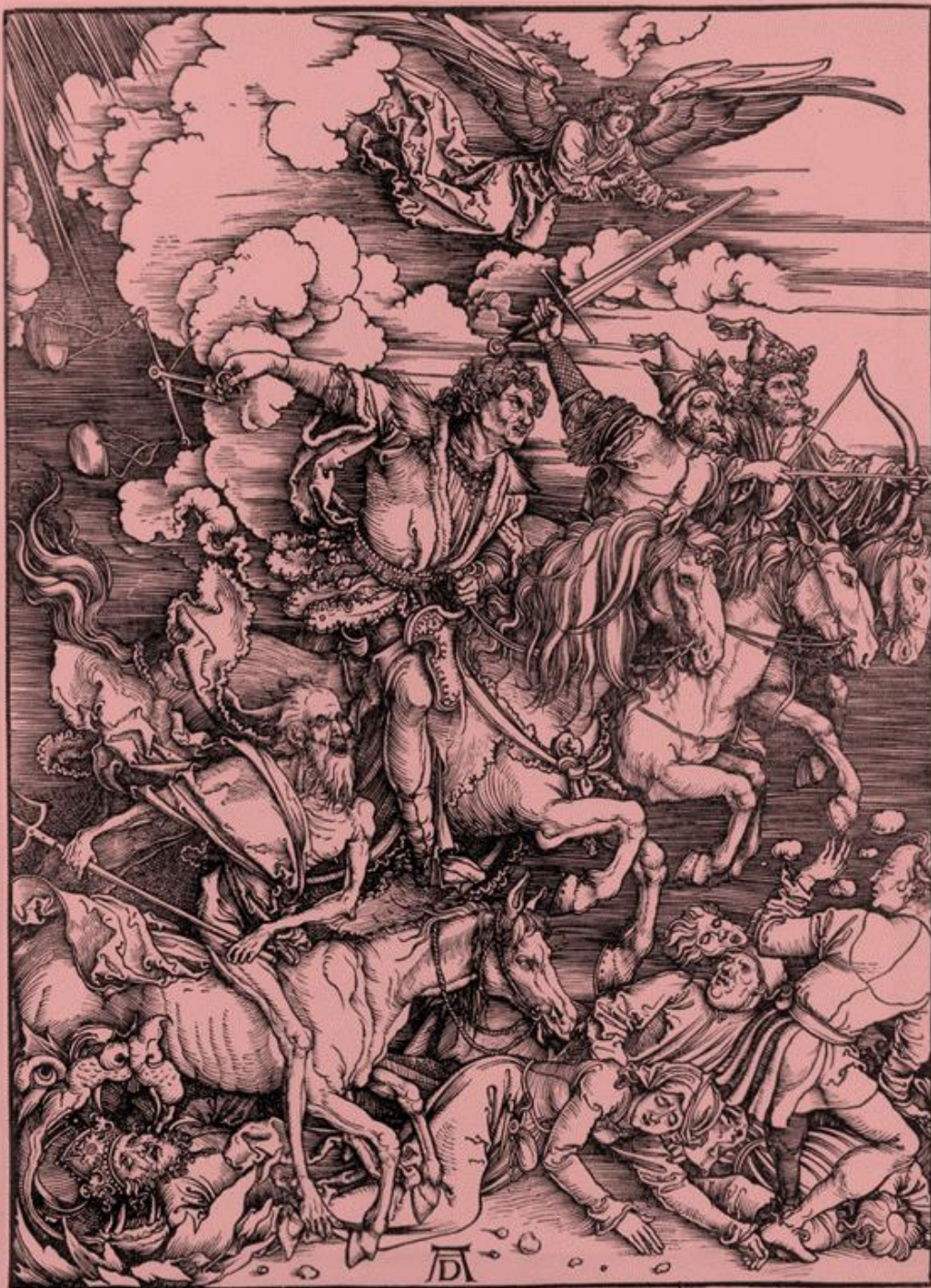
Maailmanlopun hulluus

Oti the ferue adin del bon core

tuncamus & quod omnes diligamus & deo deuote seruamus cum

Kuoleman tanssista hullujen karnevaaliin

Hulluuden ilmestys

Dürerin kaiverruksen apokalyptiset ratsastajat ovat todellakin Jumalan lähettämiä, mutta ne eivät ole Voiton tai sovituksen enkeleitä sen enempää kuin seesteisen oikeuden sanansaattajia vaan hullun koston verenhimoisia sotureita.

Maailma pimenee universalissa vimmassa ja voitto ei ole Jumalan tai Paholaisen, vaan Hulluuden.

Kaikilta osiltaan hulluus hurmaa ihmiset. Fantastiset mielikuvat, joita hulluus synnytti eivät olleet vain haihtuvia ilmenemiä, jotka katoaisivat nopeasti asioiden pinnalta.

Mielikuvien irralleen päässyt hulluus

Traaginen tietoisuus

Hulluuden vetovoima

Lihan himon sijaan fantasioiden kiehtovuus ja kauheus

Lihan kiusaus → mielikuvituksen kiusaus

"Hulluuden unien ja fantasioiden vapaudessa, vaikkakin pelottavassa, oli enemmän vetovoimaa 1400 -luvun ihmiselle kun lihan haluttavassa todellisuudessa."

Humanismin hulluus

Hulluuden inhimillistäminen

- Inhimillinen heikkous, uni ja illuusio
- Järjen ja hulluuden kamppailu viisauden reflektioksi

Erasmus Rotterdamilainen

- Erasmus: Stultitiae Laus / Moriae Encomium
- Hulluuden ylistys

Kriittinen tietoisuus

- Hulluus diskurssin maailmaan - järjen sisään
- Näkyjen maailmasta kriittiseen satiiriin
- Maailman hulluuden tarkastelu huvittuneen etäisyyden päästä

Montaigne - skeptismi

"Mistä minä tiedän"

"Mistä syntyy syvällisin hulluus (folie), ellei muusta kuin syvällisimmästä viisaudesta (sagesse)"

"Kukapa ei tietäisi, kuinka huomaamaton on välimatka, joka erottaa hulluuden (folie) vapaan hengen vallattomasta lennosta ja erityislaatuisen korkean hyveen teoista."

Torquato Tassosta

"Pitäisikö hänen olla kiitollinen omalle elinvoimalleen, joka on murhannut hänet; selkeydelle (clarté), joka on sokaissut hänet: järjen täsmälliselle ja joustavalle käsityskyvylle, joka on vienyt häneltä järjen; uteliaalle ja työteliäälle tiedon pyrinölle, joka on ohjannut hänet tylsyyteen; ainutlaatuiselle kyvyllään harjoittaa sieluaan, joka on riistänyt häneltä sekä harjoituksen että sielun."

Kesytetty hulluus läsnä

"Ihmiset ovat niin auttamattomasti hulluja, että toisenlaista hulluutta olisi se ettei olisi hullu."

Les hommes sont si nécessairement fous que ce serait être fou par un autre tour de folie de n'être pas fou. (Blaise Pascal)

1600 -luvun alun maailma on oudon vieraanvarainen hulluudelle.

- *"Hulluus on täällä, ihmisten ja asioiden sydämessä, ironinen merkki, joka hämärtää maamerkit totuuden ja kuvitellun välillä, mutta tuskin muistaen enää suurta traagista uhkaa. Enemmän huolestuttava kuin hälyttävä, naurettava kiihotus yhteiskunnassa - järjen liike."*

Hulluuden hiljentäminen

"Hulluus, jonka äänet renessanssi oli juuri vapauttanut samalla kuitenkin jo hilliten sen väkivallan, klassinen aika tuli vaientamaan omituisella vallankaappauksella."

Hulluus järjettömyyden, epäjärjen (déraison) kategorian alle

Ei järjen sisäinen haastaja vaan sen ulossuljettu vastakohta

Ulossuljetun epäjärjen sisään sulkeminen

Säilöönotto, laitostaminen

Ajattelen - en voi olla hullu

Descartes: Skeptisismistä tietoisuuden varmuuteen

- ”Mutta vaikka aistit toisinaan pettävät meitä joissakin pienissä ja etäisiissä asioissa, on kuitenkin paljon sellaista, mitä ei voi epäillä, vaikka se juontuukin aisteista - esimerkiksi *että olen tässä, tulen ääressä, pukeutuneena talvikaapuun, pidän tätä paperia kädessäni*, ja muuta sellaista. Millä perusteella todellakaan voisi kiistää, *että nämä kädet ja koko ruumis ovat minun?*
- *Ellen ehkä vertaisi itseäni ties mihin mielenvikaisiin, joiden aivoja mustan saven sitkeä vaikutus turmelee niin että he vakaasti julistavat olevansa kuninkaita kun ovat aivan köyhiä tai sanovat että heillä on purppurapuku kun he ovat alasti tai että heillä on savinen pää tai että he ovat kurpitsoita tai kokonaan lasista.*”

Hulluuden hylkäys heti alkuunsa, ei osana järjen liikettä

- ”*Mutta he ovat mieltä vailla (amentes), ja yhtä mielettömältä (demens) minäkin näyttäisin, jos ottaisin heiltä jotain esikuvaksi itselleni.*”

Alkuperäinen vai historiallinen tapahtuma

Jacques Derrida: Cogito et histoire de la folie: 1963 luento

- 3 sivun Descartes tulkinnassa pelissä koko projekti, jota Foucault oli kutsunut hulluuden itsensä historian kirjoittamiseksi hiljaisuuden arkeologiana. *Mahdotonta kirjoittaa hiljaisuuden arkeologiaa.*
- Unilla ja hulluudella sama asema Descartesilla
- Foucault'n strukturalismi historiallistaa universaalin ehdon
- Descartesin varman tiedostuksen hyberbola on itsessään hullu.
- *"Suhde järjen, hulluuden ja kuoleman välillä on ekonomia, différancen rakenne, jonka palautumatonta alkuperää on kunnioitettava."*

Foucault vastaus: Ruumiini, tämä paperi, tämä tuli 1972

- *"Unet ja hallusinaatiot kukistetaan itse totuuden rakenteessa, mutta hulluuden sulkee ulos epäilevä subjekti"*
- Derrida palauttaa diskursiiviset käytännöt tekstien jälkiin, jottei niitä tarvitsi sijoittaa historiallisten muutosten kenttiin.
- Tekstiä korostava Derrida sekoittaa itse tekstit ja lukee epämääräisesti
- *"Pikkumainen pedagogiikka, joka opettaa, ettei oppilaan tarvitse katsoa tekstien ulkopuolelle vaan niiden väleissä ja aukoissa tapahtuu alkuperän lykkäys ja olemisen sanominen. Tämä antaa opettajien äänelle rajattoman suvereniteetin lukea tekstejä uudelleen epämääräisesti."*

Hôpital Général 1656

Kartesiolainen hulluuden hylkäys ↔ epäjärjen suuri yhteiskunnallinen laitostaminen

”Yleissairaala”

Muutamassa vuodessa jo 6000 Pariisilaista

Hullut yhdessä kurjien, irtolaisten ja köyhien kanssa.

”Kvasi-absoluuttinen suvereenisuus, oikeudenkäyttö ilman valitusoikeutta, toimeenpano-oikeus, jota mikään ei voinut kumota. Hôpital general oli outo vallan muoto, jonka kuningas asetti lain rajoille, oikeuden ja poliisin välille, kolmas repression muoto. Tämä oli se maailma, johon Pinelin myöhemmin Bicêtrestä ja Salpêtrièrestä löytämän mielenvikaiset kuuluivat. Sen toiminnan tai tarkoituksessa ei ilmennyt mitään lääketieteellistä ideaa. Se on järjestyksen instanssi, kuninkaallisen ja porvarillisen järjestyksen, joka alkoi organisoitua samaan aikaan Ranskassa.”

L'HOSPITAL DE LA SALPESTRIERE hors la Porte St Bernart, est vne des principales dependances de l'Hospital general de Paris; son nom vient de ce que l'on y faisoit autre fois le salpestre. Ce Bastiment fut commence a reedifier magnifiquement en Avril 1656. et par ordonnance du Roy du 10. 8.bre 1668. Les Pauvres y furent enfermez, es y sont nourries es s'entrenus au nombre de 6000. Koivusalo: Foucault, Luento 3 Diat
A Paris Chez E. Mariette rue St Jacques a la Victoire. Avec Privilege du Roy.

TRAITE DE LA POLICE,

Où l'on trouvera

L'HISTOIRE DE SON ETABLISSEMENT,

LES FONCTIONS ET LES PREROGATIVES

DE SES MAGISTRATS,

TOUTES LES LOIX ET TOUS LES REGLEMENS

qui la concernent :

On y a joint

UNE DESCRIPTION HISTORIQUE ET TOPOGRAPHIQUE DE PARIS
& huit Plans gravés, qui représentent son ancien Etat, & ses divers Accroissemens

AVEC UN RECUEIL

DE TOUS LES STATUTS ET REGLEMENS DES SIX CORPS DES MARCHANDS
& de toutes les Communautés des Arts & Métiers.

TOME PREMIER

A PARIS.

Chez JEAN & PIERRE COT, rue St. Jacques, à l'entrée de
la Minerve.

M. DC

AVEC PRIVILEGE

Poliisitoimi

"Säilöönotto, josta löydetään lukuisia merkkejä ympäri Eurooppaa 1600 -luvulla, oli "poliisi" asia. Poliisi, siinä merkityksessä kun se ymmärrettiin klassisella ajalla viittasi yhdistelmään toimia, jotka tekivät työstä samalla mahdollista ja pakollista kaikille, joka eivät kyenneet elämään ilman sitä."

Voltaire: "Mitä, nyt olette saaneet kansan kokoon, mutta ette ole vielä löytäneet salaisuutta, jolla kaikki rikkaat voivat velvoittaa kaikki köyhät töihin. Ette selvästikään ole saavuttanut poliisin ensimmäisiä perusteita."

Köyhyyden uusi hallinnointi, kristillisestä köyhyyden pyhydestä porvarilliseen köyhyyden moralisointiin.

Hullut ja köyhät

Aurinkokuninkaan suosikkikomissaari Nicolas Delamaren massiivinen tutkielma poliisista. Foucault palaa yhä uudestaan.

Moraalinen järjestys - oikeaseva maailma

”Sukupuolittautiset, irstailijat, elostelijat, homoseksuaalit, herjaajat, alkemistit, libertiinit, kokonainen värikäs väestö löysi itsensä yhtäkkiä 1600-luvun toisella puoliskolla yhdessä väärältä puolelta järjen jakoa suljettuna laitoksiin, joista muutaman vuosisadan päästä tuli ainoastaan hulluille varattuja tiloja.”

1808 Royer-Collard haluaa Markiisi Saden ulos Charentonista

“Charentonissa on mies, jonka uskalias moraalittomuus on tehnyt liiankin kuuluisaksi ja jonka läsnäolo tässä sairaalassa aiheuttaa vakavia ongelmia. Tarkoitin tietenkin häpeällisen Justine -romaanin kirjoittajaa. Tämä mies ei ole hullu. Hänen ainoa houreensa on pahe eikä mielisairauden lääketieteelliseen hoitoon erikoistunut talo ole paikka tällaisen paheen torjumiseen. Tällaisesta paheesta kärsivä yksilö on alistettava ankarimmalle eristämiselle.”

Royer-Collard ei löydä enää oikaistavaa olemassaoloa sairaudesta vaan kääntää sen puhtaaksi paheeksi. Klassinen järjettömyys sulkeutuu omaan salaisuutensa

Tietoisuus hulluudesta - Hulluuden konstellaatio

”Tietoisuus hulluudesta eurooppalaisessa kulttuurissa ei ole koskaan ollut oman lohkonsa muodostava luja tosiasia, joka olisi muuttunut homogeenisen kokonaisuuden kautta.

Länsimaiselle tietoisuudelle hulluus ilmaantuu samanaikaisesti moninaisissa pisteissä muodostaen eräänlaisen konstellaation, joka pienten siirtymien kautta muuttaa kuviotaan ja siten kenties totuuden arvoitukselle varattua hahmoaan.”

Tietoisuus hulluudesta - Hulluuden konstellaatio

Kriittinen tietoisuus hulluudesta (Tuomitseva) – (Tiedostuksen dialektiikka)

Määrittää/tuomitsee hulluuden järkevyyden, reflektion ja moraalisen viisauden perustalta – dialektiikka

Ympäröi kielen alueen, jossa kohtaavat samanaikaisesti merkitys ja hölynpöly, tosi ja väärä, viisaus ja päihtyminen, päivänvalo ja unen välkkeet, arvostelman rajat ja halun äärettömät oletamat.

Käytännöllinen tietoisuus hulluudesta (Ulos/sisään sulkeva) - (Rituaaliset jaot)

Ryhmän olemassaolossa ja normeissa annettu ja asetettu konkreettinen todellisuus

Uudelleen herätetyt antiikkiset kauhut ja mykät yhteisöä puhdistavat riitit

Lausumallinen tietoisuus hulluudesta (Toteava) - (Lyyrinen tunnistaminen)

Mahdollisuus sanoa välittömästi ja ilman tietoa: "Tämä on hullu.

Havainto asiasta, joka samalla itsereflektio pitää etäällä lähintä salaisuuttaan, jossa tunnistaa tuskansa tuttuuden

Analyyttinen tietoisuus hulluudesta (Tutkiva) - (Objektiivinen tieto hulluudesta)

Pyrkimys avautua hulluuden kaikille muodoille, ilmiöille ja ilmenemisen tavoille.

Draama rauhoittunut, dialogi hiljentynyt, luonnonvastaisuudesta luonnon ilmentymää, kauhusta torjunnan mekanismeihin

ENCYCLOPÉDIE,

O U

DICTIONNAIRE RAISONNÉ DES SCIENCES, DES ARTS ET DES MÉTIERS,

PAR UNE SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES.

Mis en ordre & publié par M. *DIDEROT*, de l'Académie Royale des Sciences & des Belles-Lettres de Prusse; & quant à la PARTIE MATHÉMATIQUE, par M. *D'ALEMBERT*, de l'Académie Royale des Sciences de Paris, de celle de Prusse, & de la Société Royale de Londres.

*Tantum series juncturaque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris!* HORAT.

TOME PREMIER.

FOLIE, f. f. (*Morale.*) S'écarter de la raison, sans le savoir, parce qu'on est privé d'idées, c'est être *imbécille*; s'écarter de la raison le sachant, mais à regret, parce qu'on est esclave d'une passion violente, c'est être *foible*: mais s'en écarter avec confiance, & dans la ferme persuasion qu'on la fuit, voilà, ce me semble, ce qu'on appelle *être fou*. Tels sont du moins ces malheureux qu'on enferme, & qui peut-être ne diffèrent du reste des hommes, que parce que leurs *folies* sont d'une espèce moins commune, & qu'elles n'entrent pas dans l'ordre de la société.

M. D C C. L I.

AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY.

Ensyklopedia

"Järjestä poikkeaminen ilman tietoa, ideoiden puutteen takia on olla imbesilli. Järjestä poikkeaminen tämän tietäen väkivaltaisten intohimojen orjana on olla heikko, mutta järjestä poikkeaminen samalla siihen luottaen ja vakaalla vakaumuksella, että itse asiassa seuraa sitä, tämä vaikuttaa olevan se mitä kutsutaan hulluksi."

Tällaisia ovat ainakin ne onnettomat, jotka ovat lukittuina ja jotka eivät kenties eroa muista ihmistä muuten kuin että heidän hulluutensa on vähemmän tavanomaista lajia eivätkä he kuulu yhteiskunnan järjestykseen."

Hulluuden lajien taulukointi

Tautien luokittelu – hulluuden lajit?

”Luokittelutoiminta kohtasi syvää vastarintaa, ikään kuin projektin hulluuden muotojen jakamiseksi niiden merkkien ja ilmenemismuotojen mukaan sisältäisi sinänsä eräänlaisen ristiriidan; ikään kuin hulluuden suhde siihen, mitä se voi näyttää itsestään ei olisi oleellinen suhde eikä totuuden suhde. Riittää seurata näiden luokitusten lankoja yleisestä järjestyksestä aina luokiteltujen sairauksien yksityiskohtiin. Aina tulee hetki, jolloin suuresta positivistisesta teemasta - luokittelusta näkyvien merkkien mukaan – **poiketaan tai se ohitetaan** ja kuin varkain tuodaan periaate, joka muuttaa järjestyksen asettaen hulluuden ja sen havaittujen hahmojen väliin joko joukon moraalisia tuomioita tai kausaalijärjestelmän. Hulluus yksinään ei voi vastata ilmauksistaan; se **muodostaa tyhjän tilan**, jossa kaikki on mahdollista, **paitsi tämän mahdollisuuden looginen järjestäminen**. Siksi järjestyksen alkuperää ja merkitystä on etsittävä hulluuden ulkopuolelta.

V. MENTALES.	
I. IDEALES.	
65. DELIRIUM.	Insania acuta, transitoria, symptomatica cum febre.
66. PARAPHROSYNE.	Insania acuta, periodica, sine febre.
67. AMENTIA.	Insania chronica, universalis, innocua.
68. MANIA.	Insania chronica, universalis, furibunda.
69. DEMONIA.	Insania chronica, partialis, furibunda, meticulosa, de Daemonibus.
70. VESANIA.	Insania chronica, partialis, tranquilla.
71. MELANCHOLIA.	Insania chronica, partialis, mæsta, meditata.
II. IMAGINARI.	
72. SYRINGOMOS.	Perceptio Soni tinnitantis falsi.
73. PHANTASMA.	Perceptio Visibilis objecti falsi.
74. VERTIGO.	Perceptio circumgyrationis falsæ.
75. PANOPHOBIA.	Imaginatio mali falsi in solitudine.
76. HYPOCHONDRIASIS.	Imaginatio fæsi lethalis e levi malo, Borborygmi (123), Ructus (181) acidi, Palpitationes (132), Præcordia tremula, Persuasio.
77. SOMNAMBULISMUS.	Imaginatio somniantis fortior, quam motus voluntarii excitantur.
III. PATHETICI.	
78. CISTA.	Desiderium non Esculenti ingerendi.
79. BULIMIA.	Desiderium Cibi inexplebile.
80. POLYDIPSIA.	Desiderium Potus continuum.

Häikäistynyt järki

*”Jos klassinen järjettömyys pyritään argumentoimaan itsessään ulkona sen yhteyksistä uniin ja virheisiin, ei sitä tule ymmärtää sairaana, kadotettuna tai vieraantuneena järkenä, vaan yksinkertaisesti **häikäistyneenä järkenä**.*

*Häikäistynyt on **yö kirkkaassa päivänvalossa**, hämäryys, joka hallitsee kaiken sen ytimessä mikä on ylenpalttista valon loisteessa. Häikäistynyt järki avaa silmänsä auringolle eikä näe mitään eli ei näe. Häikäisyissä objektien yleiselle vetäytymisellä yön syvyyteen on välitön korrelatiivi itse näkemisen tukahduttamisessa. Hetkellä kun hän näkee kohteiden häviävän valon salaiseen yöhön, **näkö näkee itsensä katoamisensa hetkellä**.”*

Järjettömyydellä on sama suhde järkeen kun häikäistymisellä on itse päivänvaloon.

Näkeminen jonkin näkemistä - ei minkään näkeminen sokeutta

Järjen kirkas ja selkeä idea

Hullu muiden ihmisten parissa päivänvalossa häikäistyneenä

Valo ja varjo, päivä ja yö

”Päivän ja yön ympyrä on klassisen maailman laki: kaikkein pienin, mutta samalla kaikkein vaativin maailman välttämättömyyksistä, kaikkein väistämättömin, mutta samalla kaikkein yksinkertaisin luonnon laillisuudesta.”

Ei dialektiikkaa tai sovitusta vaan jako

Traagisessa kokemuksessa rajoille, mutta ei ylitetä

” Madeleine peilissä maalauksessa varjo ja valo ovat vastakkain, jakavat ja yhdistävät samanaikaisesti kasvot ja niiden heijastuksen, kallon ja kuvan, aaton ja hiljaisuuden.”

Täysi hulluus kokonaan pimeydessä

Järjettömyyden julkisuus

Klassinen epäjärki hiljennetty

Uusi pinnalle tulo laitosten pimeydestä

Varhainen julkisuus Diderot'n Rameaun veljenpojassa.

Pinnallinen hulluus, kategorioiden sekoittuminen

- *"Ylevyyden ja halpamaisuuden, terveen järjen ja järjettömyyden sekoitus."*

Järjettömyyden sekoittava itsetietoisuus

- *"Tiedättehän, että olen tietämätön, hullu, hävytön ja laiska."*
- *"Mikään ei ole vähemmän hänen kaltaistaan kuin hän itse."*

Hegel: Itsestään vieraantunut henki: puhdas kulttuuri

Kahleista vapauttaminen

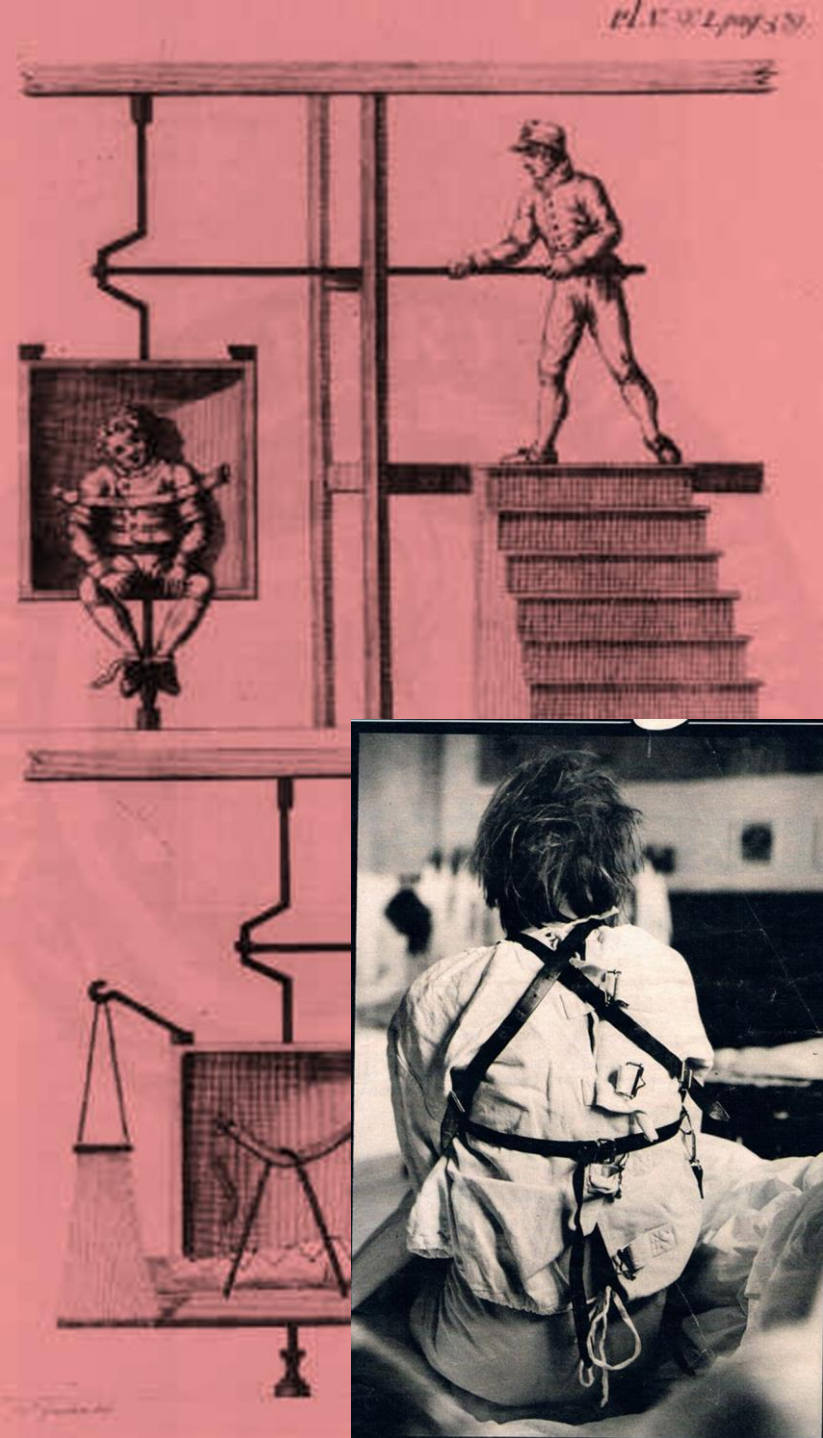
Suuren laitostamisen loppu

Vallankumous – vapaus ja ihmisoikeudet – entäpä hullut?

Vuoden 1793 legenda: Philippe Pinel vapauttaa Bicêtren hullut kahleista.

1795 Salpêtrière.

Uusi vankeus mielisairaudessa

"Mutta hullut eivät vapaudu laitoksista, ainoastaan köyhät, kurjat, prostituoidut jne. Hulluille alkaa uusi vankeus mielisairaalassa. Jos lääketieteen edustaja ymmärsi hulluutta niin kyse ei ollut tietämisestä vaan hallitsemisesta."

"Positivistisen kauden hoitola, josta Pinel sai kunnian ei ole mikään havainnoinnin, diagnosoinnin ja terapian alue vaan oikeudenkäytön tila, missä syytetään, tutkitaan ja tuomitaan - hoitolassa rangaistaan hulluutta vaikka hoitolan ulkopuolella se on julistettu syyttömäksi."

Kahleista pakkopaitaan

Luonnon moraalinen hoito

William Tuke (1732 -1822) - kveekarit - ”totuuden ystävät”

The Retreat 1796, Yorkin maaseudulle

Kaupungin kahleista luonnolliseen järjestykseen

Vieraantunut hulluus palautetaan luonnolliseen totuuteen

Yksinkertaisessa luonnossa totuus, järki ja puhdas yksinkertainen moraal

Pieni uskonnollis-porvarillinen tekoperhe erotettuna omaan tilaansa historiasta

Hullut lapsia

Moraalinen itsehillintä, hyvät tavat ja työnteko raikkaassa ulkoilmassa

Hulluuden tarkkailu ja luokittelu moraalisen katseen alle

Tiedon objekti

Hulluudesta positiivisen tiedon objekti - ihmisen objektivointi

”Ihminen tulee itselleen luonnoksi vain siinä määrin kuin hän kykenee hulluuteen. Hulluus, spontaanina matka objektiivisuuteen on perustava momentti ihmisen objektiksi tulemisessa.”

Tie ihmisestä tosi ihmiseen kulkee hulluuden kautta

Postivistisen tiedon paradoksi, negatiivisen momentin kautta

- Muistihäiriöt kertovat totuuden muistista
- Kielenhäiriöt totuuden kielellisestä kyvystä
- Mielenhäiriöt totuuden mielen kyvyistä

Hulluuden totuus vain mielisairauden (lääkärin) kautta

Psykiatrinen utopia - ei enää lainkaan hulluutta, ainoastaan todettuja ja hoidettavia mielisairauksia.

Hulluus ihmisen totuutena

Hulluus ei enää kerro ihmisen suhteesta totuuteen

Se kertoo ainoastaan ihmisen suhteesta omaan totuuteensa

Aikaisemmin vieras suhteessa olevaan - olemattomuuden ja illuusion ihminen

Nyt sidottu omaan totuutensa ja samalla hylätty siitä. Vieras suhteessa itseensä, vieraantunut.

"Tässä hulluudessa, ihmistä ei käsitetä enää eräänlaisena totuus suhteen täydellisenä vetäytymisenä, hulluudessaan hän on totuudessaan ja samalla hän on vastoin tuota totuutta, hän on itsensä ja kuitenkin jotakin muuta kuin itsensä. Hänet on kaapattu totuuden objektiivisuuteen, mutta se on tosi subjektiviteetti, hän on viaton, koska ei ole oma itsensä ja syyllinen ollessaan juuri mitä ei ole. Epäjärjen suuri kriittinen jake korvataan nyt ihmisen ja tämän totuuden läheisyydellä, joka jatkuvasti kadotetaan ja uudelleen löydetään."

Antropologinen kolmen termin rakenne

Antropologinen kolmen termin rakenne

ihminen, hänen hulluutensa ja totuutensa

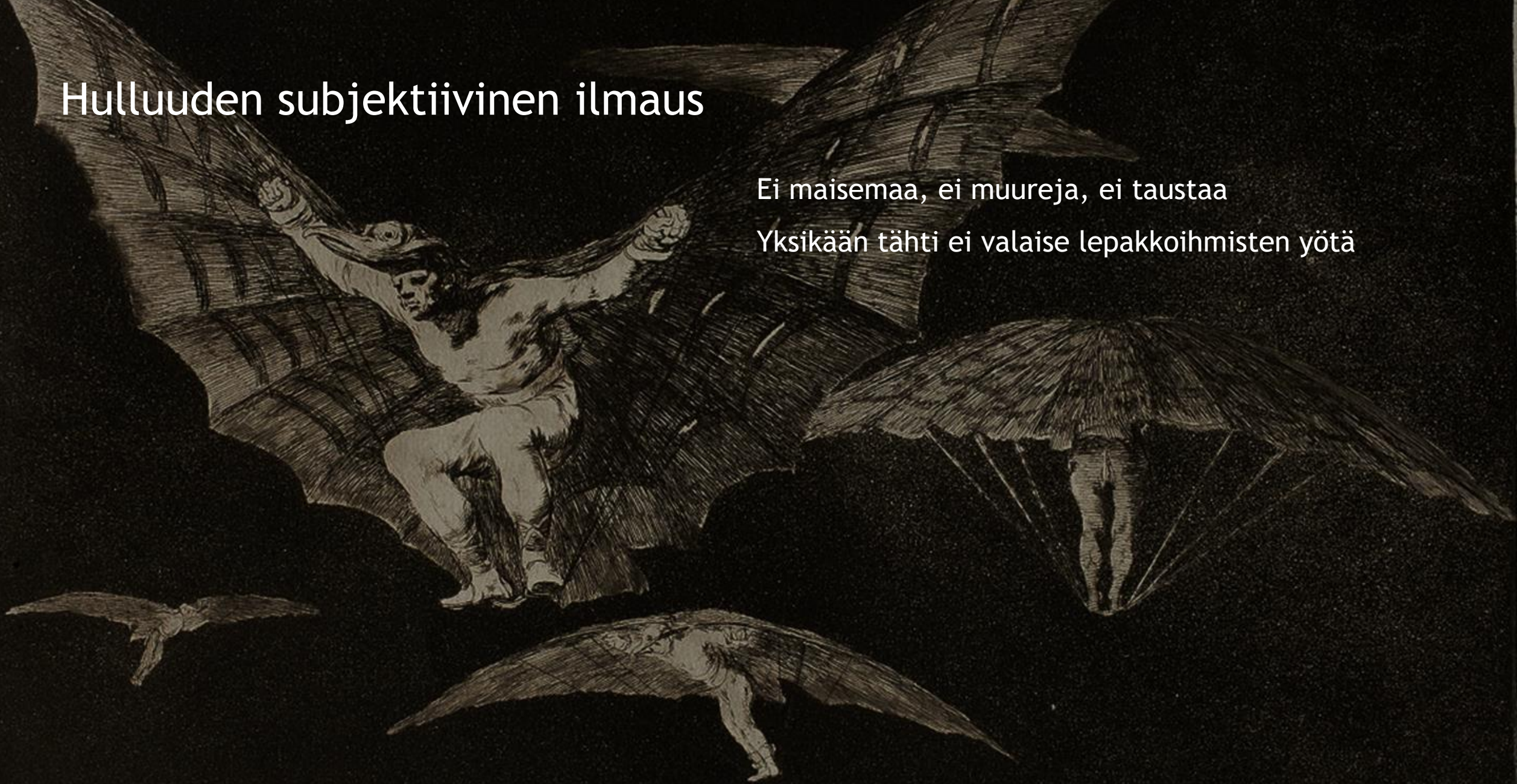
Korvasi klassisen epäjärjen binaarirakenteen (totuus ja epätotuus, maailma ja fantasia, oleminen ja ei-oleminen, päivä ja yö)

Hulluuden subjektiivinen ilmaus

Ei maisemaa, ei muureja, ei taustaa

Yksikään tähti ei valaise lepakkoihmisten yötä

Kaiken kiistäminen

"Hulluudesta on tullut ihmisessä mahdollisuus hävittää sekä ihminen että maailma mukaan lukien itse nämä kuvat, jotka kiistävät maailman ja vääristävät ihmisen. Hulluus on selvästi unia ja eläimellisyyden painajaisia alempana, viimeinen vetoomus, kaiken loppu ja alku.

Ei sen tähden, että se olisi lupaus kuten saksalaisessa lyriikassa vaan koska se on kaaoksen ja apokalypsin monimielisyys: Goya Idiootti, joka kiljuu ja vääntelee olkapäitään paetakseen hänet vanginnutta olemattomuutta – onko tämä ensimmäisen ihmisen syntymä ja tämän ensimmäinen liike kohtia vapautta vai viimeisen kuolevan viimeinen kouristus.

Hulluuden totuuden hetki

"Hulluutta on vain tuotannon viime hetkessä sillä hulluus työntää sitä epämääräisesti rajoilleen. Siellä missä on teos ei ole hulluutta ja kuitenkin hulluus on samanaikainen tuotannon kanssa, sillä se on teoksen totuuden ajan airut. Hetki, missä tuotanto ja hulluus syntyvät ja täydellistyvät yhdessä aloittaa ajan missä maailma ensi kertaa löytää itsensä tuon tuotannon haastamana ja on vastuussa itsestään sen edessä.

Tässä on hulluuden viekkaus ja uusi voitto.

Maailma, joka uskoo voivansa mitata ja oikeuttaa hulluutta psykologialla, kohtaa nyt jotakin minkä edessä sen olisi oikeuttava itsensä sillä sen kamppailuja ja väittelyitä mitataan nyt Nietzschen, Van Goghin ja Artaudin tuotantojen mittaamattomuudella. Eikä mikään maailmassa, ei varsinkaan se mitä voidaan tietää hulluudesta, voi vakuuttaa, että nämä hulluuden teokset oikeuttaisivat maailman."

Sairaalan hallinnoijat

Sairaalan “hallinnoijat” kuvaavat parhaiten historiallista tutkimustani hulluudesta. Pöydän ympärillä on viisi vanhempaa naista, joiden tehtävä on huolehtia ja johtaa vangitsemisen taloa, johon 1600 –luvulla ja myöhemmin 1700 –luvulla kaikki yhteiskunnallisesti arvottomat ihmiset, ongelmatapaukset vangittiin. Nämä naiset ovat todellisuudessa ilmaisu yhteiskuntamme rationalisoinnista, joka eristi hulluuden.

Frans Hals: De regentessen van het Oudemannenhuis, 1664. Frans Hals Museum, Haarlem.

Sairaalan hallinnoijat

Maalauksen keskellä näemme suljetun käsiviuhkan. Tämä symboloi kaikkia yhteiskunnan turhuuden nautintoja itseensä taitettuna, ulossuljettuna. Katsoessamme maalauksen oikeaa ja vasenta puolta, voimme myös nähdä oikealla naisen pitämässä suurta muistikirjaa kädessään, tämä on elämän ja asioiden tilikirja. Vasemmalla näemmä naisen kädessä kolikoita, tämä merkitsee perustaltaan länsimaista laskennallista taloutta. Yhdessä ne pitävät hulluuden kokemusta aisoissa. Ja juuri täältä hulluuden tiede saattoi kehittyä. Tämä Frans Halsin maalaus itse asiassa on paras kuvitus hulluuden historialleni.

Jokaisella kulttuurilla on hulluutensa

Hulluuden romantisointi?

“Loppujen lopuksi jokaisella kulttuurilla on ansaitsemansa hulluus. Ja jos Artaud on hullu, ja psykiatrit sallivat hänen laitostamisensa, se on jo kaunis asia, ja kaikista kaunein ylistys joka voidaan antaa.”

- ei kai hulluudelle
- ei, psykiatreille.”

Antonio Artaud (1896 - 1948)

Julmuuden teatteri (Le Théâtre de la Cruauté)

